

Zmiany w chińskiej inicjatywie Pasa i Szlaku

Marcin Przychodniak

Trzecie forum Pasa i Szlaku, które odbyło się 17–18 października w Pekinie, unaocznilo fakt wzmocnienia komponentu politycznego tej inicjatywy. Oznacza to ukierunkowanie na państwa rozwijające się i wspierające chińską wizję ładu międzynarodowego oraz podzielające antyamerykańską retorykę ChRL. Głównym elementem Pasa i Szlaku będzie współpraca Chin z Rosją, której prezydent był gościem honorowym forum. W odpowiedzi UE i USA mogą zarówno rozbudowywać ofertę współpracy gospodarczej i politycznej dla państw rozwijających się, jak i wskazywać na zagrożenia wynikające z realizacji Pasa i Szlaku.

W 2023 r. przypada dziesiąta rocznica powstania Inicjatywy Pasa i Szlaku (BRI). Jej głównym celem miał być rozwój infrastruktury łączącej państwa Azji, Europy i Afryki, m.in. połączeń kolejowych i szlaków morskich. Z czasem Chiny zaczęły uznawać za część BRI projekty zapowiadane lub realizowane niemal na całym świecie – według strony chińskiej w inicjatywie ma brać udział 130 państw. Zgodnie z trudnymi do weryfikacji danymi chińskiego MSZ dotychczas w ramach BRI zakończono lub trwa realizacja ok. 3 tys. projektów na łączną kwotę ok. 1 bln dol. Środki pochodzą głównie z pożyczek chińskich banków rozwojowych.

Proces rozwoju inicjatywy odzwierciedlały kolejne fora organizowane w Pekinie w [2017 r.](#) i [2019 r.](#) W pierwszym uczestniczyło 29 głów państw i szefów rządów, w drugim – 36, m.in. z Grecji, Hiszpanii, Włoch i Polski. Stopniowo inicjatywa ewoluowała w stronę współpracy z mniejszą liczbą państw, m.in. z reżimami autorytarnymi z Afryki i Azji Centralnej. Na trzecim forum Pasa i Szlaku na najwyższym szczeblu było obecnych tylko 26 państw, m.in. Kazachstan, Serbia, Argentyna, a także [Węgry](#) – jedyny członek UE reprezentowany przez szefa rządu. Głównym gościem forum był jednak prezydent Rosji Władimir Putin, który złożył również oficjalną wizytę w Chinach.

Pas i Szlak 2.0. Przebieg forum wskazuje, że w ramach BRI władze Chin zdecydowały się wzmocnić współpracę, m.in. w wymiarze [cyfrowym](#) i ochronie środowiska, przy utrzymaniu inwestycji w rozwój połączeń

infrastrukturalnych. Te obszary jako kluczowe wskazał w przemówieniu na forum przewodniczący ChRL Xi Jinping. Podkreślił potrzebę rozbudowy połączeń transportowych z UE, w tym kolejowych i korytarza transkaspjskiego przez Kaukaz. Nowym obszarem współpracy w ramach BRI ma być Globalna Inicjatywa na rzecz Zarządzania Sztuczną Inteligencją. ChRL chce za jej pomocą wzmocnić swój udział w międzynarodowym procesie regulacji tej technologii, kładąc nacisk na suwerenność państw. Xi zapowiedział też zasilenie chińskich instytucji finansowych (funduszu BRI oraz dwóch banków eksportowych ChRL) kwotą ok. 110 mld dol. na nowe inwestycje. Jest to odpowiedź na malejące chińskie zaangażowanie kapitałowe w ramach BRI, wynikające m.in. z problemów państw rozwijających się ze spłatą dotychczasowego zadłużenia.

Władze ChRL traktują BRI jako kolejny instrument współpracy z państwami rozwijającymi się (Globalnego Południa). Wynika to z ich dążenia do polaryzacji społeczności międzynarodowej w ramach rywalizacji z USA, a także z negatywnych ocen efektów realizacji Pasa i Szlaku przez UE i Stany Zjednoczone. Kooperacji w ramach BRI ma towarzyszyć poparcie jej uczestników dla ładu międzynarodowego z mniejszymi wpływami Zachodu, „zasady jednych Chin”, a także nowych projektów Chin na arenie międzynarodowej – Globalnej Inicjatywy Rozwoju (GDI) i Globalnej Inicjatywy Bezpieczeństwa (GSI). Pod tym kątem dobierani będą przez ChRL ci partnerzy w BRI,

BIULETYN PISM

z którymi współpraca będzie intensyfikowana. Xi postrzega BRI jako konkurencję dla inicjatyw skierowanych do państw rozwijających się, promowanych przez UE (jak np. [Global Gateway](#)) oraz USA i ich partnerów w G7 (np. [PGII](#)). Chiny wykorzystują gotowość niektórych państw UE (głównie [Wegier](#)) i kandydujących do niej (przede wszystkim Serbii) do wzmacniania podziałów wewnętrznych w Unii, w tym ograniczania działań na rzecz zmniejszania jej zależności od ChRL. Konsolidacji współpracy politycznej w ramach BRI ma służyć zapowiadana instytucjonalizacja inicjatywy, m.in. przez powołanie sekretariatu forum, a także deklaracje regularnej organizacji spotkań na szczelbu głów państw.

Czynnik rosyjski. Istotą nowej odsłony BRI ma być współpraca chińsko-rosyjska. Rozmowa Xi–Putin, która odbyła się przy okazji forum, potwierdziła, że Rosja i Chiny podzielają strategiczne cele rywalizacji z USA oraz dążenia do zmian w porządku międzynarodowym. Obecność Putina na forum była dla ChRL istotna jako potwierdzenie dalszego zaangażowania Rosji w BRI. Już podczas poprzednich edycji forum państwo to było wskazywane jako najważniejszy partner Chin w ramach inicjatywy. Xi chciał podkreślić wagę kontynuacji współpracy z Rosją, a także poparcie dla samego Putina, m.in. przez szczególny charakter spotkania z nim (trwało trzy godziny i obejmowało rozmowę w cztery oczy). W tym samym celu Xi wskazał podczas forum synergię między PASEM i Szlakiem a promowaną przez Rosję Euroazjatycką Unią Gospodarczą. Sukcesem ChRL było zawarcie podczas wizyty Putina porozumienia o imporcie zboża z Rosji przez kolejnych 12 lat, o wartości ponad 25 mld dol. Pomimo rosyjskich deklaracji nie doszło do przełomu w kwestii budowy gazociągu [Siła Syberii 2](#). Władze chińskie zadeklarowały wsparcie rozwoju szlaków transportowych przebiegających przez Rosję, ale także udział w rozbudowie konkurencyjnego wobec nich korytarza transkaspijskiego. Wizyta nie wskazała gotowości Chin do zwiększania wsparcia Rosji w wojnie na Ukrainie, np. pomocy wojskowej. Wzmocnieniu uległa jednak współpraca polityczna obu państw nastawiona na polaryzację społeczności międzynarodowej i promocję nowego ładu globalnego. Wykorzystana została w tym celu [wojna Izraela z Hamasem](#), w której oba państwa wspierają palestyńską organizację terrorystyczną, domagając się zaprzestania eskalacji konfliktu przez państwo żydowskie.

Wnioski i perspektywy. Trzecie forum Pasa i Szlaku pokazało, że inicjatywa w pierwotnej koncepcji globalnej propozycji inwestycyjnej adresowanej do wszystkich państw świata okazała się fiaskiem. Obecnie głównymi partnerami stają się państwa rozwijające się, zgodnie z założeniami Globalnej Inicjatywy Rozwoju (GDI). Jej deklarowanym celem jest współpraca ChRL z państwami tzw. Globalnego Południa, m.in. w dziedzinie cyfrowej i ochrony środowiska, aby

zwiększać dobrobyt ich społeczeństw. W tym kontekście adresatami GDI i Pasa i Szlaku są kraje podzielające chińską wizję ładu międzynarodowego, którym nie przeszkadza kluczowa w BRI [współpraca chińsko-rosyjska](#). Instytucjonalizacja inicjatywy ma wzmacniać wizerunek ChRL jako głównego partnera państw rozwijających się. Będzie to też jeden z elementów podporządkowywania uczestników inicjatywy celom strategicznym ChRL.

Wizyta Putina w ChRL potwierdziła pogłębienie zależności Rosji od Chin, choć współpraca obu państw nadal ma ograniczenia. W zamian za symboliczne uhonorowanie rosyjskiego prezydenta jako głównego gościa forum Xi mógł ponownie podkreślać wsparcie dla inicjatywy ChRL przez jej dotychczasowego najważniejszego partnera. Jednocześnie nie wspominał jednoznacznie o współpracy z Rosją w wojnie na Ukrainie, unikając identyfikacji Chin jako partnera Federacji Rosyjskiej w agresji. Nie potwierdził realizacji nowych projektów energetycznych i wskazał na możliwość omijania Rosji w ramach szlaków transportowych BRI. Chciał w ten sposób podkreślić autonomię chińskiej polityki, w tym wobec Rosji.

Ewolucja BRI powinna skłonić UE i USA do reakcji. Wskazana jest intensyfikacja inicjatyw gospodarczych i politycznych skierowanych do państw rozwijających się (np. w ramach [Global Gateway](#) czy [PGII](#)) oraz współpraca w zakresie np. regulacji i standardów w organizacjach międzynarodowych, w tym poparcie rozwiązań istotnych dla państw rozwijających się. Ważna jest także polityka informacyjna wskazująca na wykorzystywanie przez ChRL poparcia Globalnego Południa do realizacji własnych celów strategicznych, także kosztem państw rozwijających się, np. zwiększania ich zależności ekonomicznej od Chin. Polaryzacja społeczności międzynarodowej, związana m.in. z wpisaniem Pasa i Szlaku w ramy chińskich antyzachodnich koncepcji (np. GSI i GDI), utrudni Zachodowi relacje z Globalnym Południem. Państwa rozwijające się chcą od USA czy UE uzyskać przede wszystkim korzyści ekonomiczne i w zakresie bezpieczeństwa. Zachód nie może zaś zmienić np. polityki wspierania Ukrainy czy Izraela bez szkody dla swoich interesów strategicznych.

Polska, utrzymując współpracę gospodarczą z Chinami, powinna unikać działań, które mogą być odczytane i wykorzystane przez ChRL jako dowód na wsparcie BRI, np. udziału w spotkaniach czy projektach w ramach inicjatywy. Korzyści ekonomiczne, związane np. z opłatami za transport kolejowy przez Polskę, są znikome i nie rekompensują kosztów politycznych. Polska powinna wspierać w UE mechanizmy dialogu z USA w kontekście ograniczania wpływów ChRL i jej partnerów, przede wszystkim Rosji.